

National Endowment
for Democracy
Supporting freedom around the world

راپورتىك له باره ى :
زياده پره ويى له سهر زه وييه
كشتوكاليه كانى گهرميان

يه كهرى چاوديرى
حكومه تي خو جى گهرميان

2021-5-1

پیشه‌کی:

خوجی گهرمیان، به‌دواداچون ده‌کین بۆ قه‌باره‌ی ئه‌م دیاره‌ده‌یه و هه‌روه‌ها جوړ و به‌شه‌کانی، له‌گه‌ل باسکردنی ورده‌کاریی ئه‌و کیشه‌یاسایی و ئیداریانه‌ی که له‌مپوه‌وه بونی هه‌یه . له‌کوتاییشدا ده‌ره‌نجامی راپورته‌که به‌چهند خالیک ده‌خه‌ینه‌رو له‌گه‌ل پېشنیازکردنی ژماره‌یه‌ک راسپارده بۆ ده‌سه‌لات به‌مه‌به‌ستی کار له‌سه‌ر کردنی .

زیاده‌پوویی بۆسه‌ر زه‌ویه کشتوکالیه‌کان یه‌کێکه له‌دیاره‌ به‌ریالوه‌کانی سنوری ئیداره‌ی گهرمیان، به‌شیوه‌یه‌ک تائیس‌تاش به‌رده‌وامه و وه‌کو پتویستیش ریگری لینه‌کراوه . به‌پیتی ئاماریکی به‌پتویه‌رایه‌تی گشتی کشتوکالی گهرمیان، له‌ سنوری ئیداره‌ی گهرمیان به‌کۆی گشتی روبه‌ری زه‌وی کشتوکالی ۱ ملیۆن و ۴۳۳ هه‌زار دۆنه‌، له‌و ریزه‌یه‌ش ۱۱۱ هه‌زاری به‌راوه . له‌میان‌ه‌ی راپورته‌ی ئه‌م مانگی یه‌که‌ی چاودیری حکومه‌تی

به‌شی یه‌که‌م: راپورت

یه‌که‌م: جوړی زیاده‌په‌ویه‌کان

به‌ پشت به‌ستن به‌ قسه‌ی به‌پتویه‌ری گشتی کشتوکالی گهرمیان و به‌پتویه‌رانی کشتوکالی که‌لار و کفری و قایمقامی قه‌زای که‌لار و دو نوینه‌ری هه‌لبژێردرا، دیارترین حاله‌ته‌کانی زیاده‌پوویی له‌ زه‌ویه کشتوکالیه‌کان له‌گهرمیان بریتین له‌مانه‌:

۱. دروستکردنی باخی کشتوکالی به‌ بئ مۆلت و به‌ نایاسایی .
۲. دروستکردنی بئنا «خان، یاریگا، مه‌له‌وانگه و .. هتد» به‌ بئ مۆلت و به‌ نایاسایی له‌ناو زه‌ویه کشتوکالیه‌کان .
۳. به‌کاره‌ینانی زه‌ویه کشتوکالیه‌کان بۆ کاری نا کشتوکالی «بۆنمونه بۆ پرۆژه‌ی بازرگانی» .

دوهم: قه‌باره‌ی زیاده‌په‌وی

۱. زیاده‌په‌وی له‌سه‌ر زه‌وی کشتوکالی له‌ قه‌زاکان

«زیاده‌په‌وی له‌سه‌ر زه‌وییه کشتوکالیه‌کان له‌ قه‌زای که‌لار به‌و راده‌یه‌ نیه که‌ باسی لێوه ده‌کریت، به‌لام هه‌یه، به‌رده‌وام راپورته‌ی خۆمان له‌و باره‌یه ئاماده کردوه» . سامان ئه‌حمده‌، به‌پتویه‌ری کشتوکالی که‌لار واده‌لێت .

وتیشی: یاسای ژماره‌ ۳ سالی ۲۰۱۸ که‌ تایبه‌ته به‌ پرسای زیاده‌په‌وی هۆکاره بۆ که‌مکردنه‌وه‌ی ئه‌و گرفته‌، هاوکات به‌شیکی زۆری ئه‌و باخ و زیاده‌په‌ویانه‌ی که‌ کراوه له‌سه‌ر زه‌وی کشتوکالی کۆن و نوێ نیه .

به‌لام به‌پتویه‌ری گشتی کشتوکالی گهرمیان وایده‌بینیت گه‌وره‌ترین کیشه‌کانی زیاده‌په‌وی له‌ که‌لارن .

شادیه‌ حسین، باسی له‌وه‌کرد: «ئه‌و جیگانه‌ی که‌ زیاده‌په‌وی ده‌کریته‌ سه‌ری دوره‌ ده‌ست نین، به‌لکو له‌ شوینی نزیکن به‌تایبه‌ته قه‌زای که‌لار گه‌وره‌ترین گرفتمان هه‌یه و به‌وه‌ به‌ دیاره‌، ئه‌و فشاره‌ زۆره‌ی که‌ له‌سه‌رمانه‌ بۆ بابته‌ی گه‌شتیارییه‌» .

سه‌باره‌ته به‌ چۆنیه‌تی به‌دواداچوینان له‌ بونی هه‌ر زیاده‌په‌ویه‌که‌ وه‌ک به‌پتویه‌ری کشتوکالی که‌لار هێمای بۆ ئه‌وه‌ کرد: هه‌ر زیاده‌په‌ویه‌که‌ کرا له‌ لایه‌ن لیژنه‌یه‌که‌وه‌ سه‌ردان ده‌کریت، به‌ نوسراو ئاراسته‌ی یه‌که‌ی ئیداری ده‌کین ئه‌وان لێپچینه‌وه‌ ده‌کهن، که‌یسمان هه‌یه له‌ دادگایه‌ و یه‌کلانه‌بوته‌وه‌ .

عه‌لی عه‌باس، به‌پتویه‌ری به‌پتویه‌رایه‌تی کشتوکالی کفری ده‌لێت: پرسای زیاده‌په‌وی له‌ قه‌زای کفری له‌سه‌ر زه‌وییه کشتوکالیه‌کان

۴. لێدانی بیر به‌ بئ مۆلت و نایاسایی .
۵. کرپن و فروشتن به‌ زه‌ویه کشتوکالیه‌کان به‌ نایاسایی به‌تایبه‌ته ئه‌وانه‌ی که‌ مولکی وه‌زاره‌تی کشتوکال و به‌ گریه‌سه‌ست دراون به‌ جوتیاران .

۶. په‌رژینکردنی «سیاجکردن» زه‌ویه کشتوکالیه‌کان و به‌ش به‌شکردنی پارچه‌ زه‌ویه‌کان .

۷. زیاده‌پوویی به‌ناوی کاری کشتوکالی بۆسه‌ر محه‌ره‌ماتی ده‌وله‌ته «بۆنمونه بۆسه‌ر پاوانه‌کان» .

که‌مه و لیژنه‌ی کشتوکال و شاره‌وانیه‌کان هه‌یه که‌ تایبه‌ته به‌ پرسای زیاده‌په‌وی به‌پیتی یاسای ژماره‌ ۳ سالی ۲۰۱۸ . وتیشی: زۆرجار ئه‌و زیاده‌په‌ویانه‌ی که‌ ده‌کریت له‌ کۆتای هه‌فته‌دایه‌، هه‌ر زیاده‌په‌ویه‌که‌ هه‌بویت به‌دوایدا رۆشتوین . هێمای بۆ ئه‌وه‌ش کرد: پار سال ۳۰ که‌یسمان هه‌بوه زیاده‌په‌وی که‌ تۆمار کراوه، بۆ ۳ مانگی سه‌ره‌تای ئه‌مسالیش ۱۵ که‌یسمان هه‌بوه .

دو جوړ زه‌وی کشتوکالی بونی هه‌یه: ده‌یم و به‌راو، له‌ ناو ئه‌و زه‌وییه‌دا زه‌وی تاپۆ و گریه‌سه‌ستی کشتوکالی هه‌یه، هاوکات به‌شیویه‌کی گشتی زه‌وییه‌کان به‌رده‌لان و له‌وه‌رگا و کشتوکالین . رزگار محه‌مه‌د، ئه‌ندامی په‌رله‌مانی کوردستان ده‌لێت: له‌ گهرمیان و به‌ تایبه‌ته قه‌زای که‌لار پرسای زیاده‌په‌وی له‌سه‌ر زه‌وی کشتوکالی زۆر به‌ریالوه‌ و ئه‌و ریگریه‌ش که‌ لێره هه‌یه له‌ هێچ ناوچه‌یه‌کی دیکه‌ی کوردستان نیه .

وتیشی: تاوه‌کو سالی ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ دروست کردنی باخ و هه‌لکه‌ندنی بیر ریگه‌ پێدراو بو که‌ له‌ ۲۰ دۆنم که‌مه‌تر بێت، به‌لام دوا‌به‌دوای ئه‌وه‌ و به‌پیتی یاسای ژماره‌ ۳ سالی ۲۰۱۸ قه‌ده‌غه‌ کرا، ئیستاش که‌ حاله‌ته‌که‌ زیادیکردوه‌ چه‌ندین جار داوامان کردوه‌ چ له‌ ریگه‌ی په‌رله‌مانه‌وه‌ بێت چ له‌ ریگه‌ی ئیداره‌ی گهرمیان‌وه‌ ریگه‌ چاره‌یه‌که‌ بۆ ئه‌مه‌ بدۆزیت‌وه‌، به‌لام تاوه‌کو ئیستا نه‌کراوه .

۲. زیاده‌پړوی له‌سەر زهوی کشتوکالې له ناحیه‌کان

له نڼو ناحیه‌کانی سنوری گهرمیان ناحیه‌ی سهرقه‌لا یه‌کټکه لهو ناحیه‌یانیه‌ی که سهرپچې زوری تیدا تومارکراوه، که به‌وته‌ی به‌رپوهری ناحیه‌که له‌مسالدا ۲۸ که‌سیان هه‌بوه.

رامیار عه‌بدول‌رحمان، به‌رپوهری ناحیه‌ی سهرقه‌لا باس له‌وه‌ده‌کات، ناحیه‌ی سهرقه‌لا گرفتی زیاده‌رویی تیدایه و زه‌وییه‌کی زوری کشتوکالې هه‌یه، جگه له نه‌وت و زورینه‌ی گونده‌کانیش له‌سەر ریگان و زه‌وییه‌کانیشیان نرخیان به‌رزه، ئه‌مه یه‌کټکه له هوکاره‌کان.

وتیشی: له ماوه‌ی سځ مانگی سهره‌تای ئه‌مسالدا له نڼو ناحیه‌ی سهرقه‌لا ۲۸ که‌سیمان هه‌بوه دراوه‌ته داواکاری گشتی که زیاده‌پړوی بوه له‌سەر زهوی کشتوکالې.

پرسی زیاده‌پړوی له نڼو ناحیه‌کان جیاوازی هه‌یه له چاو ناحیه‌یه‌کی دیکه‌دا، به وته‌ی به‌رپوهرانی هه‌ندیک له ناحیه‌کان زیاده‌پړوی به‌شیوه‌یه‌کی که‌م بونی هه‌یه.

سروه محمده، به‌رپوهری ناحیه‌ی رزگاری ده‌لټ: «پرسی زیاده‌پړوی له ناحیه‌ی رزگاری له‌سەر زهوی کشتوکالې که‌مه، چونکه ئه‌و زه‌ویانه‌ی که ده‌که‌وټه ده‌روبه‌ری ناحیه‌ی رزگای سهر به قه‌زای که‌لار و ناحیه‌ی سهرقه‌لايه، ئه‌وه‌ی هه‌یه لادی

دوره ده‌سته‌کانن». وتیشی: که‌سی زیاده‌روییان هه‌بوه له لادی‌کان بوه روخاندومانه و لامان برده.

به‌هه‌مان شیوه، عزیز محمده، به‌رپوهری ناحیه‌ی باوه‌نور ده‌لټ: «پرسی زیاده‌پړوی له سنوری زه‌وییه کشتوکالې‌کان له ناحیه‌ی باوه‌نور ده‌گم‌نه به‌تایبه‌ت بو ئه‌مسال هیچ که‌سی‌کمان نه‌بوه له‌سەر ئه‌و پرسه».

ئاماره‌ی به‌وه‌شکرد: پار سال دو که‌سیمان هه‌بوه له نڼو لادی‌کانی ده‌روبه‌ری باوه‌نور ئه‌ویش له دادگایه و تاوه‌کو ئیستا یه‌کلا نه‌بوه‌ته‌وه، ئه‌گه‌رچی به برپاریکی وه‌زاره‌تی کشتوکال هه‌مو ئه‌و کټشه و گرفتانه‌ی که له سنوری ئه‌و وه‌زاره‌ت بیت ده‌چټه‌وه لای خویان ئه‌وه‌ی لای ئیمه‌یه ته‌نها داواکارییه‌کان ئاراسته‌ی ئه‌و به‌رپوهرایه‌تیه ده‌که‌ین و خویان کاری له‌سەر ده‌که‌ن.

هاوکات سهره‌وت محمده ئه‌مین، به‌رپوهری ناحیه‌ی قوره‌تو ده‌لټ: «پرسی زیاده‌پړوی له‌سەر زه‌وییه کشتوکالې‌کان به‌وشیوه‌یه نیه که باسی لیوه‌ده‌که‌ن، ئیمه که‌سیمان نیه، به‌پیی یاسای ژماره ۳ی سالی ۲۰۱۸ هه‌مو ده‌سه‌لاتیک دراوه‌ته یه‌که ئیدارییه‌کان که لیپ‌چینه‌وه بکه‌ن و ئیمه کردومانه».

۳. به‌رپوهری پۆلیسی شاره‌وانیه‌کان: زیاده‌پړوییه‌کان زورن

«حاله‌تی زیاده‌پړوییه‌کان جوړا و جوړن له باخ و سیاج و خان و دانانی کابینه، بیر و چه‌ند حاله‌تیک دیکه پټ‌کدټ». به‌پیی ئاماریکی به‌شی پۆلیسی شاره‌وانیه‌کان پرسى زیاده‌پړوی بو سځ مانگی سهره‌تای ئه‌مسال له گهرمیان به‌شیوه‌یه:

پرسی زیاده‌پړوی له‌سەر زه‌وییه کشتوکالې‌کان سهریاری یاسای تایبه‌ت به‌و پرسه روی له زیاد بون کرده و به‌پیی ئاماره‌کانی پۆلیسی شاره‌وانیه‌کان ریژه‌که زوره. ئاکو عومهر، به‌رپوهری به‌شی پۆلیسی شاره‌وانیه‌کان ده‌لټ:

ئاگادارکردنه‌وه	لادانی حه‌سار (دیوار)	لادانی سیاج	روخاندنی ئه‌ساس	گرتنی ئامیزی بیر	روخاندنی خانو	راگرتنی کار
۱۶۴	۲۹	۵۷	۳۳	۹	۲۳	۱۷۰

۴. «زوربه‌ی زیاده‌پړوییه‌کان له ده‌روبه‌ری قه‌زاکانن»

له‌باره‌ی قه‌باره‌ی زیاده‌پړوییه‌وه، عه‌لی عه‌باس، به‌رپوهری کشتوکالې کفری باس له‌وه ده‌کات: روبه‌ریکی که‌مان هه‌یه زیاده‌پړوی کراوه‌ته‌سهری و ئیمه وه‌ک کفری سځ جیگه‌مان هه‌یه: (ناوه‌ندی شاری کفری، دبی ئیمام محمده و که‌رتی ۱۵ی شار). وتیشی: به تایبه‌ت که‌رتی ۱۶ی شار سهر به ناحیه‌ی جه‌باره‌یه و زه‌وییه‌کی به‌رفراوانه دټ تاوه‌کو نزیک قه‌زای کفری و هه‌موشی کشتوکالېه، کاتی خوی ده‌سه‌لاتمان به‌سهره‌وه نه‌بو کونوسمان کرد تاوه‌کو بازگه‌ی کفری که هیزی ئاسایشی تیدایه و له‌وه به‌دوا ناتوانین هیچ لیپ‌چینه‌وه‌یه‌ک بکه‌ین.

ئه‌و زیاده‌پړویانه‌ی که ده‌کرتیه سهر زهوی کشتوکالې زیاتر له ده‌روبه‌ری قه‌زاکانی گهرمیان، چونکه له روی مادیه‌وه نرخیکي زورتر ده‌کات وه‌ک له ناحیه‌کان.

سامان ئه‌حمده، به‌رپوهری کشتوکالې که‌لار ده‌لټ: «له قه‌زای که‌لار روبه‌ریکی دیاریکراومان نیه وه‌ک ئامار رون بیت که چه‌ند زیاده‌پړوی کراوه، به‌لام ئه‌وه‌ی هه‌یه زیاتر که‌وتوه‌ته ئه‌م شوینانه: (سهر ریگه‌ی به‌رلوت، سهر ریگه‌ی سه‌ید خه‌لیل، زه‌وی به‌گزارده‌کان له سهر ریگه‌ی که‌لار-رزگاری و سهر ریگه‌ی پشتینه‌ی سځ به ئاراسته‌ی گرده‌گوزینه).

٥. زیاده‌په‌وی له‌سەر زه‌وییه کشتوکالیه‌کان ته‌ن‌ها دروستکردنی باخ نیه

ئه‌ندامیککی ئه‌نجومه‌نی پارێزگای سلێمانی باس له‌وه ده‌کات ئه‌و زیاده‌په‌ویانه‌ی که له‌سەر زه‌وی کشتوکالیه‌ی هه‌ن له‌ باخ و قیلا‌دا نه‌ماوه‌ته‌وه، به‌لکو سه‌ری کیشاوه بۆ دانانی به‌نزیخانه و پرۆژه‌ی بازرگانی، یه‌که ئیدارییه‌کانیش ئه‌وه ر‌ه‌ت ده‌که‌نه‌وه. که‌ریم عه‌لی، ئه‌ندامی ئه‌نجومه‌نی پارێزگای سلێمانی هه‌م‌ای بۆ ئه‌وه‌کرد: «پرسی زیاده‌په‌وی ته‌ن‌ها له‌ باخ و سیاجکردن و لێدانی بیر نه‌ماوه‌ته‌وه، به‌لکو له‌سەر زه‌وی کشتوکالیه‌ی به‌نزیخانه و شوینی بازرگانی دروست کراوه، له‌ دژی دروستکردنی شوینی بازرگانی سکا‌لامان کردوه و به‌دواداچونمان هه‌بوه». ده‌ش‌لێت: ته‌نانه‌ت ح‌زبه‌کانیش زیاده‌په‌ویان کردوه و مه‌له‌بندی گه‌رمیانی یه‌کی‌تی و لق‌ی گه‌رمیانی پارتی له‌سەر زه‌وی کشتوکالیه‌ی زیاده‌په‌ویان کردوه، ئه‌مه‌ش لاوازی یه‌که ئیدارییه‌کانه‌ که

چاوپۆشی له‌و باب‌ه‌ته ده‌که‌ن و که‌مه‌رخه‌م بون. له‌ هه‌مان کاتدا، شه‌مال ره‌ئوف، چالا‌کوان له‌ گه‌رمیان، جه‌خت له‌وه‌ده‌کاته‌وه: کاره‌کان له‌ دروستکردنی باخ و قیلا نه‌ماوه‌ته‌وه، به‌لکو سه‌ری کیشاوه بۆ پرۆژه‌ی بچوک بچوکی بازرگانی. «پرسی زیاده‌په‌وی له‌سەر زه‌وییه‌ک کشتوکالیه‌کان که باسی لێوه ئه‌کرێت وه‌ک مۆله‌تدان به‌ به‌نزیخانه‌کان بۆ ماوه‌ی ٢ سا‌له راگیراوه، ئێمه زه‌وییه کشتوکالیه‌کانیشمان دو‌ جو‌رن گرێبه‌ست و تا‌پۆ، ئه‌وه رونه بۆ تا‌پۆکان چی ده‌کرێت له‌سه‌ری، بۆ گرێبه‌سته‌کانیش هه‌رچی کرابێت به‌ناوی ئه‌و که‌سه‌وه کراوه که گرێبه‌سته‌که‌ی هه‌یه». شه‌هاب ئه‌حمه‌د، قایمقامی قه‌زای که‌لار وای وت.

٦. قه‌باره‌ی کرپن و فرو‌شتن به‌ زه‌وییه کشتوکالیه‌کانه‌وه

به‌پێی یاسا کرپن و فرو‌شتن کردن به‌ زه‌وییه کشتوکالیه‌کانه‌وه رێگه‌پێدراو نیه به‌تایبه‌ت ئه‌و زه‌ویانه‌ی که گرێبه‌ستی کشتوکالیه‌یان هه‌یه، که‌چی تاوه‌کو ئێستا ئه‌و گرفته چاره‌سه‌ر نه‌کراوه و به‌ ئاشکرا نوسینگه‌ تایبه‌ت و له‌ رێگه‌ی تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کانه‌وه ئه‌و کاره ده‌که‌ن.

شه‌مال ره‌ئوف، چالا‌کوان له‌ گه‌رمیان، باس له‌وه ده‌کات: «کرپن و فرو‌شتن به‌ زه‌وییه کشتوکالیه‌کانه‌وه یه‌کی‌کی تر له‌و گرفته‌ی که هه‌یه له‌ ئێستادا، به‌ دۆنم لێی ئه‌فرو‌شرێت که خانوشی تیا‌یه، زه‌ویمان هه‌یه کشتوکالیه‌ و گرێبه‌ستی هه‌یه له‌نیوان حکومه‌ت و هاو‌لاتی و کرپن و فرو‌شتنی پێوه کراوه، له‌ کاتی‌کدا ده‌بێت ئه‌مه پێشگیری لێ‌بکرێت و لێ‌پێچینه‌وه بکرێت».

ئه‌ندامیککی په‌رله‌مانی کوردستان گرانی نرخ‌ی زه‌وییه کشتوکالیه‌کان به‌ هۆکار ده‌زانێت بۆ زیاد‌بونی زیاده‌پۆی له‌سەر ئه‌و زه‌ویانه. عوسمان که‌ریم، ئه‌ندامی لێژنه‌ی کشتوکال له‌ په‌رله‌مانی کوردستان ده‌لێت: «به‌هۆی به‌رزی نرخ‌ی زه‌وییه کشتوکالیه‌کان نه‌ک له‌ گه‌رمیان به‌لکو له‌ هه‌رێمی کوردستان کراون به‌ ئامانج، و زیاده‌په‌وی له‌سەر ئه‌و زه‌ویانه به‌رده‌وامی هه‌یه، له‌ کاتی‌کدا به‌ پێی یاسا نابێت به‌ هیچ شێوه‌یه‌ک له‌سەر زه‌وی کشتوکالیه‌ی هیچ شتێک دروست بکرێت».

وتیشی: یه‌کی‌ک له‌هۆکاره‌کان دابه‌ش‌نه‌کردنی زه‌وییه به‌سه‌ر هاو‌لاتیان که وایکردوه ئه‌م حا‌له‌ته په‌ره‌ بسێنێت، وه‌ک په‌رله‌مان

زۆر جه‌ختمان له‌وه کردوه‌ته‌وه که زه‌وی دابه‌ش بکرێت، چونکه ئه‌م زیاده‌په‌ویان زیانیکی زۆری به‌ زه‌وی کشتوکالیه‌ی گه‌یاندوه. له‌ به‌رامبه‌ردا، شه‌هاب ئه‌حمه‌د، قایمقامی قه‌زای که‌لار رایگه‌یاند: «به‌پێی یاسا کرپن و فرو‌شتن رێگه‌ پێدراو نیه بۆ ئه‌و زه‌ویانه‌ی که گرێبه‌ستی کشتوکالیه‌یان هه‌یه، چه‌ندینجار به‌رێوبه‌ری گشتی کشتوکالیه‌ی گه‌رمیان کۆبونه‌وه‌ی له‌سەر ئه‌و باب‌ه‌ته کردوه، به‌لام ئه‌مه بۆ ئه‌و زه‌ویانه‌ی که تا‌پۆن رونه چۆن مامه‌له‌ی پێوه ده‌کرێت».

ئه‌گه‌ر چی کرپن و فرو‌شتن کردن به‌ زه‌وییه کشتوکالیه‌کانه‌وه به‌ پێی یاسا رێگه‌پێدراو نیه، له‌ هه‌مان کاتدا ئه‌و کاره به‌رده‌وامی هه‌یه.

شادیه ح‌سین، به‌رێوبه‌ری گشتی کشتوکالیه‌ی گه‌رمیان هه‌م‌ای بۆ ئه‌وه کرد: «کرپن و فرو‌شتن به‌هیچ شێوه‌یه‌ک رێگه‌ پێدراو نیه به‌پێی یاسا به‌تایبه‌ت بۆ ئه‌و زه‌ویانه‌ی که گرێبه‌ستیان هه‌یه، ئه‌وه‌ی ده‌کرێت ژێربه‌ژێره، وه‌ک به‌لگه‌ هیچ ده‌ست ناکه‌وێ، چونکه هیچ پێ نالێت جو‌تیاره‌که و ئه‌وه‌شی که ئه‌یکرێت».

سه‌باره‌ت به‌ سزا‌کانی ئه‌م مامه‌له‌کردنه‌ وتیشی: لێ‌پێچینه‌وه به‌ به‌لگه‌ ئه‌کرێت چه‌ندین شوین و نوسینگه‌مان داخستوه له‌گه‌ڵ قایمقامیه‌ت، ئا‌گاداریش کراونه‌ته‌وه و بانگه‌واز نه‌که‌ن بۆ کرپن و فرو‌شتن به‌و زه‌ویانه‌وه.

٧. زیاده‌په‌وی کردنه‌ سه‌ر له‌وه‌رگا

به‌شێک له‌و زه‌ویانه‌ی که زیاده‌پۆی کراوه‌ته سه‌ر زه‌وی له‌وه‌رگایه، به‌رێوبه‌ری دارستان و پاوانی گه‌رمیانی‌ش باس له‌وه ده‌کات که چه‌ندین که‌سیان هه‌یه له‌ داد‌گایه.

ره‌شید به‌کر، وتی: «ئه‌و زیاده‌په‌ویانه‌ی که هه‌ن له‌سه‌ زه‌وی

له‌وه‌رگا زیاتر له‌ لادیکان و بۆ ئه‌مسال که‌سی‌کمان هه‌بوه، له‌ سالانی رابردوش چه‌ندین که‌سیان هه‌بوه دراوه‌ته داد‌گا».

باسی له‌وه‌ش‌کرد: ئێمه له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی گوند و هاو‌لاتیه‌نه‌وه ئا‌گادار ده‌کرێینه‌وه بۆ حا‌له‌تێکی له‌و شێوه‌یه.

۸. نه بونی تاپۆ

مۆلتیک بۆ بیر نه دراوه، ئهو هه مو بیرهی که دروست کراوه هه موی به نایاسایی کراوه که ژماره یان له هه زار تیپه پری کردوه . ئه ندامی ئه نجومه نی پارێزگای سلێمانی، ده شلیت: ۹۰٪ ئهو باخ و قیلا نه ی که دروست کراون نایاساییین .

به وته ی ئه ندامیککی ئه نجومه نی پارێزگای سلێمانی له ته واوی گه رمیان ۹۰٪ ئهو باخ و قیلا نه ی که دروست کراون به زیاده پره وی کراوه . که ریم عه لی ئاماژه ی به وه کرد: سیاجکردن رێنمای خۆی هه یه و لێدانی بیریش به هه مان شیوه ، که چی له سال ی ۲۰۱۸ هه یه ه یچ

دیمه نی به شیک له باخانه ی له سه ر زه وی کشتوکالی دروستکراوه له نیوان قه زای که لار و ناحیه ی رزگاری

سێیه م: کێشه یاسایه کان

۱. یاسای زیاده پره وی و گرفته کانی

ده توانریت خانویه کی ۱۲۰ مه تری دروست بکریت و که متر له ۲ دۆنم ده توانریت خانویه کی ۱۰۰ مه تری دروست بکریت . به بریاری ژماره ۲۹۷ ی سال ی ۱۹۸۷ که تایبه ته به زه وییه تاپۆکانی کشتوکالی که ده توانریت خانو بۆ خۆی و منالی دروست بکات به بئ گویدانه بریاری ژماره ۱۴۸۸ ی سال ی ۱۹۸۵ . ئه م بریارانه تاوه کو سال ی ۲۰۱۷ له هه ریمی کوردستان کاری پیکراوه ، له عێراق ئه م بریارانه وه ک یاسا مامه له ی له گه ل کراوه . به لām دوا به دوای ده رچواندنی یاسای ژماره ۳ ی سال ی ۲۰۱۸ ته واوی ئهو بریارانه ی حکومه تی عێراقی راگیرا، به پێی وته ی یاساناسان ئه م یاسایه دروستکردنی باخ و قیلا ی له گه ل جوتیاریک که خه ریکی کار و به روبومی کشتوکالی به یه ک چاو سه یرکردوه و ه یچ رێگه یه کی بۆ جوتیار نه ه یشتوه ته وه .

به پێی (قرار مجلس قیاده ئوره)، که له سه رده می رژی می به عس ده رکراوه له بریاری ژماره ی ۵۳ ی سال ی ۱۹۸۴ رێگه ی به جوتیار داوه ئه وه ی که گرێبه ستی هه یه له سه ر زه وییه کشتوکالیه کان باخ و به روبومی کشتوکالی ئه کات، ده توانریت خانو دروست بکات به مه رجیک له ۳۰۰ مه تر زیاتر نه بێت و روبه ری زه ویه که ش ی له ۱۵ دۆنم که متر بێت .

له بریاری ژماره ۱۴۸۸ ی سال ی ۱۹۸۵ هه ستان به دیاریکردنی روبه ری ئهو زه ویانه ی که هه ن چۆن خانوی له سه ر دروست بکریت، به جۆریک خسته یه کی دیاریکراوی بۆ دانرا که : له ۴ بۆ ۵ دۆنم زه وی ده توانریت خانویه کی ۲۴۰ مه تری له سه ر دروست بکریت و له ۳ دۆنم بۆ که متر له ۴ دۆنم ده توانریت خانویه کی ۱۸۰ مه تری دروست بکریت، له ۲ دۆنم بۆ که متر له ۳ دۆنم

۲. «ياسايى زياده‌په‌وى ده‌رگاكانى به‌پوى جوتياراندا داخسته»

به‌پي‌وبه‌رى ناحيه‌ى سه‌رقله‌لا، وتيشى: له ياساكه‌دا هيچ مه‌رجي‌ك بۆ جوتيار دانه‌نراوه كه بليت به‌م مه‌رجانه ده‌توانيت خانويه‌ك دروست بكات، ته‌ن‌ها باسى گرتن و روخان و ناردنى بۆ دادگا ده‌كات، ئه‌مه له كاتي‌كدا له سه‌رده‌مى به‌عس و پيش ئه‌م ياسايه كۆمه‌لي‌ك رينماي هه‌بو ئه‌گه‌ر كه‌سي‌ك ۲ دۆنم زه‌وى هه‌بي‌ت، ريگه‌ى ئه‌درا خانو دروست بكات، به‌لام به‌مه‌رجي‌ك جوتيار بيت، كه‌چى ئيستا بۆ سياج ده‌بي‌ت ۵ دۆنم بيت بۆ ليدانى بيريش ۲۰ دۆنم بيت.

به‌پي‌وبه‌رى ناحيه‌ى سه‌رقله‌لا باس له‌وه‌ده‌كات له‌به‌ر ئه‌وه‌ى ياسايى ژماره ۳ى سالى ۲۰۱۸ كه تايبه‌ته به پرسى زياده‌په‌وى، وه‌زاره‌تى شاره‌وانى پيشنبارى كردوه و كراوه به ياسا رۆلى وه‌زاره‌تى كشتوكال تپيدا ونه و ره‌چاوى زه‌وى كشتوكال‌يه‌كانيان نه‌كراوه. راميار عه‌بدولره‌حمان، ده‌شليت: هه‌مو ده‌رگاكان به‌روى جوتياراندا داخراوه و به‌ناچارى په‌نايان برده‌ته به‌ر زياده‌په‌وى، ته‌نانه‌ت هيچ رۆلي‌كيان بۆ به‌پي‌وبه‌رى كشتوكال و به‌پي‌وبه‌رى ناحيه‌كان نه‌هيشته‌وه.

۳. بپاريكى ئه‌نجومه‌نى وه‌زيران پرسى ري‌كخسته‌وه‌ى زياده‌په‌ويه‌كانى زه‌وى كشتوكالى راده‌گري‌ت

رينمايه‌ك ئه‌وه‌مان ري‌كخسته‌وه كه سالى ۲۰۱۷ ده‌رمان كرد بۆ ئه‌وه‌ى جوتيار كه بيه‌ويت زه‌ويه‌كى كشتوكالى هه‌بي‌ت ريگه‌ بدريت خانويه‌كى نۆرمال دروست بكات». وتيشى: به‌لام دوايه‌دواي ئه‌وه نوسراوي‌كمان بۆ هات له ئه‌نجومه‌نى وه‌زيرانه‌وه كه كار به‌و رينمايه نه‌كه‌ين و ئه‌مه‌ش بۆ خۆى گرتى بۆ دروست كردين و پيش ده‌رچونى ياساي ژماره ۳ى سالى ۲۰۱۸ بو.

پرسى ري‌كخسته‌وه‌ى زياده‌په‌وى له‌سه‌ر زه‌ويه‌يه كشتوكال‌يه‌كان له ماوه‌كانى رابردو هه‌نگاوى بۆ نراوه و بپاري تايبه‌تيشى له‌و باره‌وه بۆ ده‌رچينراوه، به‌لام به‌ بپاريكى ئه‌نجومه‌نى وه‌زيران ئه‌و ري‌كخسته‌وه‌يه راگي‌راوه. شاديه‌ حسي‌ن، به‌پي‌وبه‌رى گشتى كشتوكالى گه‌رميان باسى له‌وه‌كرد: «وه‌ك خۆمان ئه‌م گرفته‌مان گه‌يانده به وه‌زاره‌تى كشتوكال داواش كرا كۆبونه‌وه‌يه‌كى گشتگير بكريت بۆ ري‌كخسته‌وه و چاره‌سه‌ركردن و زانيني ئه‌وه‌ى ئه‌و ري‌كارانه چين، پيشتر به

۴. «پي‌ويسته ياساكه هه‌موار بكره‌ته‌وه»

ياسايه‌كى تونده به تايبه‌ت بۆ جوتيار كه پي‌ويسته هه‌موار بكره‌ته‌وه و له په‌رله‌مانه‌وه كاري له‌سه‌ر بكره‌ت، چونكه هيچ ريگه‌يه‌كى نه‌هيشته‌وه بۆ جوتيار ئه‌مه‌ش واكرده په‌نا بپريته به‌ر زياده‌په‌وى». راميار عه‌بدولره‌حمان، به‌پي‌وبه‌رى ناحيه‌ى سه‌رقله‌لا، وتى: «چاره‌سه‌ر ئه‌وه‌يه ئه‌م ياسايه هه‌موار بكره‌ته‌وه بۆ ئه‌وه‌ى هه‌ناسه‌يه‌ك بدات به جوتيار، چونكه جوتيارى وامان هه‌يه له‌سه‌ر به‌ره‌مه‌كانى له وه‌زاره‌تى كشتوكال و به‌پي‌وبه‌رايه‌تى كشتوكال خه‌لاتى نمونه‌ى جوتيارى پي‌دراوه كه‌چى ۲۰ كريكار ئيشى بۆ كردوه كه باران باره‌وه نه‌يزانيوه چي‌بكات، له‌به‌ر ئه‌وه‌ى نه‌بتوانيوه خانويه‌ك دروست بكات، به‌جۆري‌ك ئيستا واى لي‌ها‌توه هه‌ر كه‌سي‌ك ياسا جيبه‌جى بكات ريگه‌ى نادريت.

بۆ روبه‌په‌يه‌وه‌ى پرسى زياده‌په‌وى له سنورى زه‌ويه‌يه كشتوكال‌يه‌كان له گه‌رميان چالاكوانان و ئه‌ندامانى ئه‌نجومه‌ن و په‌رله‌مانتاران باس له‌وه‌ ده‌كه‌ن ئه‌و ياسايه‌ى كه تايبه‌ته به پرسى زياده‌په‌وى له‌سه‌ر زه‌وى و زار و مولكى گشتى پي‌ويسته هه‌موار بكره‌ته‌وه. ياساي ژماره ۳ى سالى ۲۰۱۸ كه تايبه‌ته به پرسى زياده‌په‌وى له سنورى زه‌وي‌زار و زه‌ويه‌يه كشتوكال‌يه‌كانيش، باس له‌وه‌ ده‌كره‌ت ئه‌م ياسايه هۆكاري‌كه بۆ زيادبوني زياده‌په‌وى له سنورى زه‌ويه‌يه كشتوكال‌يه‌كان، چونكه وه‌ك باس ده‌كره‌ت ياسايه‌كى تونده و پي‌ويسته هه‌موار بكره‌ته‌وه. كه‌ريم عه‌لى، ئه‌ندامى ئه‌نجومه‌نى پاريزگاي سلي‌مانى ده‌ليت: «ياساي ژماره ۳ى سالى ۲۰۱۸ كه تايبه‌ته به پرسى زياده‌په‌وى

۱. به دوداچونه کانی یه که ئیدراییه کان له پرسى زیاده پړوى

کارمەند و پێداویستی و بودجه ی پێویست تهرخان بکات بۆ ئەم بابەتە، بە لām نه کراوه، ئەگەر بتهوێت کۆنترۆلی ئەو بابەتە بکە ی پێویستت به چوار بنکه ئەبێت بهس له سنوری قەزای که لار و لانیکەم پێویستت به ۷۰ پۆلیس ئەبێت، بۆیه بهم ئیمکانیه تی که ئیستا ههیه پیموانیه کۆنترۆل بکری.

هاوکات سیروان شوکر، قایمقامی قەزای کفری وتی: «ئێمه بهردهوام به دوداچونمان هه بوه بۆ پرسى زیاده پړوى له سنوره که، لپیچینه وه مان کردوه له سەر ئەم پرسه له ماوهی که متر له ۲۴ کاتر میتر ۸ فهرمانم ده رکروه تایبەت به زیاده پړوى که هه بوه له سنوره که».

«پرسی زیاده پړوى زیادى کردوه بوه به دیارده و کۆنترۆل کردنی ئاسان نیه، چونکه کارمه ندمان که مه و یه کێکه له گرفته کان، به لām له گه ل ئەوه شدا ئەوه ندەى هاو لاتیان بۆ مه به ستی تایبەت و گه شتیارى باخ دروست ده که ن ئەوه ندە بۆ کارى جوتیارى نیه».

شادیه حسین، به رپۆبهرى گشتى کشتوکالى گهرمیان وا ده لیت. «قایمقامی که لار: «له پرسى به رتیل وه رگرتن ئاگادار نیم»

شەمال ره ئوف، چالاکوان له گهرمیان، ده لیت: «له گهرمیان به گشتى پرسى زیاده پړوى له سەر زهوییه کشتوکالیه کان بونی ههیه، به تایبەت قەزای که لار ریژه کی زۆره، به لām ئەمه بۆ کفری که مه چونکه ناوچه یه کی پیشه سازى نیه، وه هۆکارى ئەمه ش که مه ترخه می حکومت ته له به رامبه ر ئەمه ی که ههیه، چونکه ئەگەر یاسا جیبه جیبه کات له بونی ئەم دیارده یه ئیستا به و شیوه یه نه ئەبو، وه به دوداچونیان نیه، له کاتی که ده بێت سالانه داتای لایبیت تا بزانی چەند زهوی کشتوکالی بۆ مه به ستی کشتوکالی به کاره هێنریت».

له به رامبه ردا، شه هاب ئەحمەد، قایمقامی قەزای که لار روئیکرده وه: «له پرسى زیاده پړوى له سەر زهوییه کشتوکالیه کان که مه ترخه می نیه به ته حه داوه، نوسراویکی لایه نه په یوه ندیارداره کان نیه هاتبیته لامان و کارمان له سەر نه کردبیت، به لām ئێمه گرفتى که می کارمه ندی پۆلیسمان ههیه له گه ل پێداویستیه کانیان».

وتیشی: پێشتر نوسراومان ئاراسته ی وهزاره تی ناوخۆ کردوه که

۲. زیاده پړوى له به رامبه ر پیدانی به رتیل

ئوه ی جیگه ی سه رنج به به رده وامی لایه نه په یوه ندیارداره کان باس له ریگه ی له دروست کردنی باخ ده دن، به لām دروست کردنی باخیش به رده وامه و رۆژانه باخی نوێ و له نیو باخه کانی شدا بینای نوێ دروست ده کرین.

به پێی ئەو به دوداچونانه ی یه که ی چاودیری ئەنجامی داوه له باره ی شیوازه کانی دروست کردنی باخ و ئەو زیاده پړویانه ی ده کرینه سەر زهوییه ی کشتوکالیه کان باس له وه ده کریت به ریکه و تن له گه ل لایه نه په یوه ندیاردار و چاودیره کان یاخود به پیدانی به رتیل ئەو کارانه ده کرین.

هه روه ک باس له وه شده ده کریت: له نیو هیزه ئەمنیه کان هه بوه نزیکه ی ۱۰ هه زار دۆلاری وه رگرتوه، هاوکات باس له وه رگرتنی زهوی ده کریت بۆ سیاج کردنی باخ.

یه کیکی دیکه له وه که سانه ی خاوه ن باخ و نه یویست ناوی بلابکریته وه و ناوی پارێزراوه له لای یه که ی چاودیری حکومتی خوجیی گهرمیان هیما ی بۆ ئەوه کرد: «دروست کردنی سیاج و بیر به یاسای ریگه ناده ن زۆر هه ولمان له گه ل دا، به جوړیک بیر که مان به نایاسایی کرد که ۵۰ مه تره بۆ هه ر مه تریک ۱۰۰ دۆلارمان دا و اتا کۆی گشتی ۵۰ وه رقه بو، ئەمه به ته نسیق کردمان و لیژنه که نه هات بۆ سهیری، ئەمه له کاتی که دا بۆ هه ر مه تریکى بیرکی یاسای ۱۳ دۆلاره».

وتیشی: بۆ سیاجی باخه که مان و دانانی کابینه که ش به واسته کردمان و وه رقه مان هینا له لیژنه ی شاره وانیه وه بۆ دانانی کابینه که لیژنه که خۆی هاته سه ری و شوێنمان دیاری کرد.

له به رامبه ردا، ئاکو عومەر، به رپۆبهری به شی پۆلیسی شاره وانیه کان ده لیت: «ئوه ی ده و تریت له سەر لیژنه ی پۆلیسی شاره وانیه کان هه موی تۆمه ته که باس له وه ده کریت به رتیلیان وه رگرتبیت، چونکه ئەگەر وایه ده توانن بین و سکالا بکه ن».

باسی له وه شکرد: له ماوه ی ۳ مانگی سه ره تای ئەمسالدا که ده ست به کاربوم ده ستمان گرتوه به سەر ۹ ئامیری هه لکه ندنی بیردا، له گه ل ئەوه شدا پرسى زیاده پړوى ههیه به تایبەت له بیره کاند، له به ر ئەوه ی ئامیری بیده نگ ههیه و ئەچینه سه ر شوێنه که نازانیت که له کاردا یه و له نیو ژوریک دایان ناوه، هه ر بۆیه مه گه ر که سیك زانیاریمان پیدات ئەو کات بزانی.

جه ختی له وه کردوه: «ته حه دا ئەکه م» له وه ته ی ده ست به کاربوم که سیك مه تریک بیرى که ندبیت، له گه ل ئەوه شدا زوزو لیژنه کان ئەگۆرم له ماوه ی ئەم سئ مانگه ۳ جار گۆرانکاریم تیاندان کردوه. هاوکات، شه هاب ئەحمەد، قایمقامی قەزای که لار وتی: «له پرسى به رتیل وه رگرتن ئاگادار نیم، هه ر زانیاریه که ههیه و هاو لاتی هه بییت ده توانن بین و پیمان بلین».

سه باره ت به پرسى به رتیل وه رگرتن به رپۆبهرى کشتوکالی گهرمیانیش هه مان بۆچونی ههیه و ده لیت: تاوه کو ئیستا ساخ نه بوه ته وه و ته نها ده نگویه.

به هه مان شیوه قایمقامی کفری، سه باره ت به پرسى به رتیل وه رگرتن هیما ی بۆ ئەوه کرد: له سەر ئەو بابەتە له گه ل به رپۆبهری لیژنه ئەمنیه که به دوداچونمان کردوه به و شیوه یه نیه که باسی لیۆه ده کریت، ره نگه که مه ترخه می کرابیت، به لām به و راده یه ش نیه.

سه روه ت محمەد، به رپۆبهری ناحیه ی قۆره تو سه باره ت به پرسى به رتیل وه رگرتن بۆ دروست کردنی سیاج یاخود لیدانی بیرى ئیرتیوازی باسی له وه کرد: هه ر هاو لاتی که به لگه یه کی لایه بابیه نیت، ئەگەر له و کاته دا لپیچینه وه مان نه کرد ئەوه ئەگه یه نیت که ئیمه ش هاو به شبین، به لām شتی وا نیه به به رده وامی لیژنه ی پۆلیسی شاره وانیه کان له کاردان بۆ ئەو بابەتە.

۳. جیاوازی دهکریت له نیوان هاوالتیان بۆ زیادهپوهی له زهویییه کشتوکالیهکان

هیماى بۆ ئهوهکرد: «پرسی جیاوازی کردن له زیادهپوهی بهلئى ههیه، به جوریک بهرپرسی وا ههیه لیژنه ئهمنیهکه ههر ناتوانیت سهیری سیاجی باخهکهی بکات، خهلكی وا ههیه سیاجی کردوه و خانوی کردوه و بیرى کردوه و تهنا ته لیژنه ئهمنیهکه ههر ناتوانیت برۆن سهردانیشى بکهن، کهچی فهقیریکیش که دهسهلاتی نیه خانویهک بکات شهش جار بۆی ئهپوخین».

شهمال رهئوف، چالاکوان له گهرمیان هیماى بۆ ئهوهکرد: «بهلئى جیاوازییهکی زۆر ههیه له نیو چینهکان بهجوریکه هاوالتی ههیه دهسهلاتی نیه و بلوکیکى داناهه دونیا یان بهسهردا هیناوه، ههشه باخ و قیلاشى دروست کردوه ئهگهر حکومهت خۆی چاوپۆشی لینهکات چۆن ئهتوانیت ئهوه بکات».

له بهرامبهردا، شههاب ئهمهد، قایمقامی قهزای کهلار رایگه یاند: «شتیک نیه به ناوی جیاوازی کردن له نیوان هاوالتیان له پرسى زیادهپوهی و گویمان بهوه نهداوه که کێیه و کێ نیه، ئهوهی هاتبێته لامان دراوهته داواکاری گشتی و ئیجرائاتی یاسایش کراوه ئامارهکان دهرخهزی ئهوهن».

هاوکات، عهلی عهباس، بهرپۆبهری کشتوکالێ کفری دهلیت: شتیک نیه به ناوی جیاوازی کردن له نیوان هاوالتیان، بهلکو به پێی یاسا لیپچینهوه دهکریت، بهلام ئهولپچینهوهیه لای ئیمه نیه.

سیروان شوکر، قائیمقامی کفری جهختی لهوهکردهوه: بهپێی یاسای زیادهپوهی کاریان کردوه و شتیک نیه به ناوی جیاوازی کردن ههر کهسیک هاتبێته بهردهستمان دراوهته دادگا.

هاوالتیان جهخت لهوه دهکه نهوه له پرسى زیادهپوهی لهسهر زهویییه کشتوکالیهکان جیاوازی دهکریت له نیوانی کهسانی دهسهلاتدار و کهسانی بیدهسهلات، بۆیه پهنا دهبرێته بهر ریکاری نایاسایی.

بهپێی یاسای ژماره ۳ سالی ۲۰۱۸ که تاییهته به پرسى زیادهپوهی له بونی ههر زیادهپوهیهک کهسی بهرامبهه ئاگادار دهکریتهوه که زیادهپوهیهکی لابات، ئهگهر نا به نوسراو ئاراسته یه که ئیدارییهکان دهکریت که له ماوهی ۴۸ کاتژمێردا دهییت بروخپندریت، ئهگهریش ریکاری کرد ئهوه دهدریت به دادگا.

له بهرامبهردا، ئاکۆ عومهه، بهرپۆبهری بهشی پۆلیسی شارهوانیهکان دهلیت: «شتیک نیه به ناوی جیاوازی کردن له لای ئیمه، چونکه بهپێی یاسا و رێنمای کاردهکهین، دواتر به نوسراو لایهنی پهیوهندیدارمان ئاگادارکردوتهوه له ههر زیادهپوهیهک که لیپچینهوه نهکهن وهک پێویست ئهوه له دهسهلاتی ئیمه دا نیه، کهسیشمان ههیه دراوته داواکاری گشتی».

جیاوازی کردن له نیوان هاوالتیان له پرسى زیادهپوهی قسهی زۆری لهسهر به جوریک بهرپۆبهری ناحیهیهک دهلیت جیاوازی ههیه له نیوان هاوالتیان.

رامیار عهبدولرهمان، بهرپۆبهری ناحیهی سهرقهلا وتی: «بهلئى جیاوازی ههیه له نیوان دروستکردنی باخ و زیادهپوهی لهسهر زهویییه کشتوکالیهکان بهجوریک تهداخلات ههیه و کێشهی کۆمهلایهتی ههیه، له ئیستادا بوه به گهرهترین کێشه بۆ یهکه کارگێڕیهکان، بهم بارودۆخه و بهم یاسایهی که ههیه ناتوانریت کۆنترۆلی تهجاوزات بکریت. هاوکات، کهریم عهلی، ئهندامی ئهجمهنی پارێزگای سلیمانی

۴. کێ بهرپرسه له ئهجامنه دانی لیپچینهوهکان؟

ههیه لیپچینهوه کراوه و دراوته دادگاش. وتیشی: بهپێی ئهویاسایهکی که ههیه دهییت داگایهکی تاییهت به زیادهپوهیهکان له نیو دادگاکانی ههریم دابنرایه، بهلام ئهو دادگایه به رونی لهگهلمان نیه، دادگایهکی راستهوخۆ و خیرامان نیه که شتهکان یهکلابکاتهوه، ههر بۆیه لیژهدا برپهکی دادگا که لاوازه زیادهپۆیش لهسهر زهویییه کشتوکالیهکان زیادی کردوه ئهوه یهکێکه له هۆکارهکان.

بهرپۆبهری گشتی کشتوکالێ گهرمیان دهلیت: یهکه ئیدارییهکان بهرپرسن له ئهجامدانی لیپچینهوه ئهوهش به پێی یاسایی ژماره ۳ سالی ۲۰۱۸.

شادیه حسین، باس لهوه دهکات: «نۆینهری لایهنهکانی تر که پهیوهندیدارن و ئهندامن لهو لیژنهیهی که ههیه ئهریکیان ئاگادارکردنهوهیه، ئهه یاسایهکی که ههیه یاسایهکی تونده، چونکه کهسی زیادهپۆیکار زیندانی دهیگریتتهوه که له ۳ مانگ کهتر نیه هاوکات سزای مادیشی لهگهله، کهسیشمان

ئاگادارکردنهوه	سیاج به دیوار	سیاج به تهل	روخاندنی ئهساسی خانو	گرتنی ئامیری بیر	روخاندنی خانو	راگرتنی کار
۱۶۴	۵۴	۵۷	۳۳	۱۰	۲۳	۱۷۰

ئاماریکی قایمقامیهتی قهزای کهلار لهبارهی لیپچینهوهکان له ماوهی ۴ مانگی سههرتای ئهمسال

۵. ئەندامىكى ئەنجومەنى پارىژگا: بەرپۆبەرايەتى كشتوكال دەسەلاتى لاوازه

لەوہ کرد: «كشتوكاللى گەرميان و قەزاكانىش بە پلەى يەك بەرپرسن لەمە، كە دەبىت بەردەوام بەدواداچونيان ھەبىت، و ئىجرائات بکەن لەبەرامبەر ئەو دەستدرىژيانەى كە دەكرىتە سەر زەويىيە كشتوكاللىەكان، بەلام لایەنە پەيوەندىدارەكان خويان ريگە خوشكەرى ئەمەن كە رودەدات، چونكە ياسا جىيە جى ناكەن و سزای ئەو كەسانە نەدراوہ كە ئەو كارەيان كردوہ».

لە بەرامبەردا، شادىە حسین، بەرپۆبەرى گشتى كشتوكاللى گەرميان باسى لەوہ کرد: «ئیمە وەك وەزارەتى كشتوكال تىبينيمان لەسەر ياساكە ھەيە، چونكە رۆلى وەزارەتمان تىیدا ونە، ئەم ياسايە وەزارەتى شارەوانىيەكان پىشنيارى كردوہ و دەرکراوہ، ئىستادا ئەم ياسايە جگە لە خەمەكەى ھىچى بۆ ئیمە نىە، لە دواى دەرکردنى ئەم ياساشەوہ زیادەپەوييەكان زیادى كردوہ، ئەگەرنا دەسەلاتى ئیمە لاواز نىە».

باس لەوہ دەكرىت سەبارەت بە ھەلکشانی پرسى زیادەپەوہى لەسەر زەويىيە كشتوكاللىەكان ھۆكارەكەى بەرپۆبەرايەتى كشتوكال، چونكە دەسەلاتى لاوازه لەبەرامبەر ئەو بابەتى كە ھەيە، بەرپۆبەرى كشتوكاللىش دەلەت: وەكو ئیمە گرفتێك نىە بەلكو ياساى زیادەپەوييە كە كاتى خۆى بەبى رۆلى ئیمە پەسەند كراوہ.

كەرىم عەلى، ئەندامى ئەنجومەنى پارىژگای سلیمان ھىماى بۆ ئەوہ کرد: «لاوازی دەسەلاتى بەرپۆبەرايەتى كشتوكاللى گەرميان يەكێكە لە خالە دیارەكان، چونكە ھىزى لەبەردەست نىە و ناتوانىت ھىچ بکات ئەوہى دەبكات نوسراویكە و ئاراستەى يەكە ئىدارىيەكان و داواكارى گشتى دەكات، بەلام نەجولێنراوہ و نوسراوم لایە وەك پىويست بەدەم سكاڵاكانى كشتوكالەوہ نەرۆشتون».

بەھەمانشێوہ، شەمال رەئوف، چالاكوان لە گەرميان باسى

دیمەنى ئامپرىك كە بۆ ھەلگەندنى بىر بەكارەھمەت و پزلىسى گەرميان دەستى بەسەردا كرتوہ

۶. سەرپەرشتىارى ئىدارەى گەرميان: ھەر يەكەيەكى ئىدارى چاوپۆشى بکات لىپچىنەوہى لەگەل دەكرىت

لە سنورى زەويىيە كشتوكاللىەكان بکات ئەوہ بەرپرسىار دەبىت لەو بابەتە، پۆستەكەى خۆى خراپ بەكارھىناوہ و لىپچىنەوہى بەرامبەر دەكرىت لە ريگى لىژنەى تايبەتەوہ.

باسى لەوہ شكرد: ئەم ياسايەى زیادەپەوہى كە ھەيە پىويستە ھەموار بکرىتەوہ و ياسايەكى تايبەت بە زەويىيە كشتوكاللىەكان دەرېكرىت بۆ ئەوہى جوتيارىك كە خەرىكى بەروبومى كشتوكاللىە بتوانرىت خانويەك يان تەلبەنىك دروست بکات، بۆيە ياساكە توندە.

سەرپەرشتىارى ئىدارەى گەرميان ھىماى بۆ ئەوہ شكرد: «پرسى بەرتىل وەرگرتن لەبەرامبەر لىدانى بىر ياخود زيادەپەوہى كە ئەكرىتە سەر زەويىيە كشتوكاللىەكان، ھەر ھاوالاتىك بابەتێكى لەو شىوہى دەزانىت و بەلگەى لایە دەتوانىت بۆمان بىنىت تا لىپچىنەوہى لەگەلدا بکەين».

كۆى بەرپرسانى گەرميان جەختلەوہدەكەنەوہ كە ريگە نەدراوہ بە زيادەپۆى لەسەر زەويىيە كشتوكاللىەكان، بەلام زيادەپۆيەكانىش بەردەوامن، ھاوشىوہى بەرپرسانى دىكەش سەرپەرشتىارى ئىدارەى گەرميان جەختلەوہ دەكاتەوہ يەكە ئىدارىيەكان بەردەوامن لە لىپچىنەوہەكردن بە پىياسا.

جەلال شىخ نورى، سەرپەرشتىارى ئىدارەى گەرميان دەلەت: «سەبارەت بە پرسى زيادەپەوہى لە سنورى زەويىيە كشتوكاللىەكان بەو شىوہى نىە كە باسى لىوہ دەكرىت و لەگەل لایەنە ئىدارىيەكان چەندىن جار كۆبونەوہمان كردوہ و جەختمان لە رىكخستەوہ و ريگەگرتن كردوہ لەو بابەتە، يەكە ئىدارىيەكان بەردەوامن لە لىپچىنەوہەكردنى خويان بە پىياساى ژمارە ۳ى سالى ۲۰۱۸». وتيشى: شتىك نىە بە ناوى چاوپۆشى كردن و كەمتەرخەمى كردن لە ياسادا، ھەر يەكەيەكى ئىدارى چاوپۆشى لە بونى زيادەپەوہى

پینجهم: مامه له هی حکومت له گه ل بیری نایاسایی له زویه کشتوکالیه کان

۱. حکومت چۆن مامه له له گه ل بیره نایاساییه کان دهکات؟

ساله وه چیتر کاری پینه کرا، دواتر رینماییه کان نوئ کرانه وه له سالئ ۲۰۱۵ که گۆدرا ئه و برگه ی تیدا نه بو، هر بویه تاوه کو ئیستا ریگه چاره یه ک نیه بو ئه و کیشه یه .

سه باره ت به وه ی له گهرمیان چ ئالیه تیک هیه بو ئه وه ی که بزانریت چهن بیر له سنوری گهرمیان ههن و دروست کراون، به رپویه ری ئاوی ژیر زهوی گهرمیان وتیشی: هیچ ئامیریکمان نیه بو پشکنین که چهن بیره یه له سنوره که، به لکو ئه وه ی هیه له هاوالتیان زانیاری وه رنه گرین، بو نمونه گوندی وه لی هیه ر ۱۵۰ مائی تیدا به پپی وته ی هاوالتیانی گونده که ۱۴۰ بیر هیه، بویه به و شیویه مه زنده مان بو کردوه .

به رپویه ری ئاوی ژیر زهوی گهرمیان ده لیت: له دوا ی سالئ ۲۰۱۲ ههر بیریک به نایاسایی دروست کراوه ناتوانریت لیتچینه وه ی له گه ل بکریت .

حامد جومعه، به رپویه ری به رپویه رایه تی ئاوی ژیر زهوی گهرمیان ده لیت: «یه کیک له و کیشه ی که پویه رومان بوته وه ئه وه یه که رینماییه کمان نیه له ئیستادا چۆن مامه له له گه ل ئه و بیره نایاساییانه بکه ین که هیه» .

هیمای بو ئه وه شکرد: ئه مه له کاتیکدا تا سالئ ۲۰۱۲ ههر بیریک به نایاسایی دروست بکرایه ئه وه بری ۷۵۰ هه زار دینار غه رامه ده کرا و دواتر مامه له یان پیده کرا و ده کرایه یاسایی، له دوا ی ئه و

۲. ژماره ی بیره نایاساییه کان له گهرمیان

وتی: «له گهرمیان بیری مۆله تدار که ههن تا ئیستا ۱۷۳۷ بیره، به جوریک ۱۰۵۸ بیریان هی کشتوکالیه» .

به وته ی به رپویه ری ئاوی ژیر زهوی گهرمیان هیچ ئاماریکی دیاری کراو نیه له سنوره که چهن بیری بئ مۆله ت هیه، به لام مه زنده ده کریت به هه زار بیری بئ مۆله ت .

له سالئ (۲۰۱۸) وه تاوه کو ئیستا هیچ مامه له یه کی مۆله تدان به بیری ئیرتیوازی له گهرمیان نه دراوه، له دوا ی ئه و ماوه یه تاوه کو ئیستا چهن بیر هه لکه ندرابیت به بئ مۆله ت کراوه، جگه له دو بیر که ئه وانیش له گه رپه کیکی ناحیه ی رزگاری و گه رپه کیکی قه زای که لاره .

حامد جومعه، به رپویه ری به رپویه رایه تی ئاوی ژیر زهوی گهرمیان

به پپی ئاماریکی به رپویه رایه تی ئاوی ژیر زهوی گهرمیان ئه و بیرانه ی که یاساین و له سنوره که دا ههن به مشیویه ن:

بیری کشتوکالی	بیری ئاوی خواردنه وه	بیری پرۆژه	کۆی گشتی
۱۰۵۸	۵۰۲	۱۷۷	۱۷۳۷

۳. «بیری ئیرتیوازی به پاره دروست ده کریت»

له و کاره ده که ن و لایه نه په یوه ندیداره کان ئه خاته ژیرپرسیاره و خویان بون به به شیک له پرۆسه که .

پرسی زیاده رپه ی له سه ر زهوییه کشتوکالیه کان ده ورتیت له هه لکه ندنی بیردا نه ماوته وه که به بریک پاره ی زۆر ئه و کاره ئه نجام ده دریت، به لکو له دروستکردنی خانو و قیلاش خوی ده بینته وه، به جوریکه باس له بونی تیم ده کریت له گهرمیان .

ئه ندامه که ی ئه نجومه نی پارێزگای سلیمانی وتیشی: «کارکردن له زهوییه کشتوکالیه کان ته نها له لیدانی بیردا نه ماوته وه که به نایاسایی ده کریت، به لکو کار گه شتوته ئه وه ی که خانوش دروست ئه کریت به جوریک بو خانویه ک بری سئ ده فته ر دۆلاری تی بچیت ئه وه ئیستا به تیم ئه یکه ن، پینچ ده فته ر (۵۰ هه زار) دۆلار وه رنه گیریت، بو ئه م کاره ش به رپرسان و یه که ئیدارییه کان ئه مه ده زانن و شتیک نیه شاراهه بیت .

ئه گه رچی حکومت جه خت له وه ده کاته وه دروستکردنی بیر راگیراوه و قه ده غه یه، به لام ئه ندامیکی ئه نجومه نی پارێزگای سلیمانی ده لیت لیدانی بیر به رده وامه و ئه م کاره ش به پاره ده کریت .

که ریم عه لی، ئه ندامی ئه نجومه نی پارێزگای سلیمانی ده لیت: «له ئیو زهوی کشتوکالی بیری ئیرتیوازی لیدراوه به نایاسایی له به رامبه ر پاره یه کی زۆر به جوریک له ۸ ملیۆن دیناره وه ده ست پیده کات تاوه کو ده فته ریک (۱۰ هه زار) دۆلار، ئه مه له کاتیکدا یه ئه گه ر لیژنه ئه منیه که بیه ویت ده توانیت له یه ک کاتدا ده ست بگریت به سه ر چهن دین ئامیری هه لکه ندنی بیردا، به لام نایکه ن» . وتیشی: بو ههر بیریک مه تریکی به ۱۰ بو ۱۵ دۆلاره، به لام که نایاساییه بو مه تریک ۸۰ دۆلار وه رده گیریت، ههر بویه ئه و زیاده یه که وه رنه گیریت بو گیرفانی ئه و که سانه یه که چاوپۆشی

٤. «بېرپارېکې ئه نجومه نې وه زيران ھۆکارې هه لکه ندى بېرې نایاساییه»

ھۆکارې دەست بردن بۆ بېرې نایاسایې بۆ بېرپارېکې ئه نجومه نې وه زيران ده گه پېته وه به ژماره (٥٧/٧٥) که هه لکه ندى بېر راکړاوه، ئه گه نا به یاسا ئه مه قه دهغه نه کړاوه .
به پېښه رې به پېښه رایه تې ئاوى ژېر زهوى، حامد جومعه، ده لیت: «تاوه کو ئیستا ھۆکاره کى رون نیه بۆچې مۆله تىدان به بېر راکړاوه» .
ده شلیت: بۆ هه مۆله تې بېرېک حکومت به که شفه که یه وه بېرې ١١٥ هه زار دینار وه رده گریت، ئه مهش به وه سلېک راسته وخو

ده چیته گه نجیه .
به هه مان شیوه، شادیه حسین، به پېښه رې گشتې کشتوکالې گه رمیان باسې له وه کرد: «بۆ ماوه ی ٢ ساله به پېښه رې ئه نجومه نې وه زيران مۆله ت پیدانى بېر له وه زاره تې کشتوکال وه راکړاوه ته وه و براوه ته ئه نجومه نې وه زيران، بۆ ماوه ی سالېک نوسراومان ناردوه بۆ مۆله تې بېر نه گه راوه ته وه، بۆچې ئه مه کړاوه رون نیه، له کاتیکدا جوتیار پېویستی به بېره» .

٥. حکومت چى کردوه بۆ ده ستبه سهردا گرتنى ئامپره کانى بېره لکه ندى؟

به پېښه رې ئاوى ژېر زهوى گه رمیان باسې له وه ده کات: له ماوه ی سالى رابردودا ده ست گېراوه به سهر ١٨ ئامپرى هه لکه ندى بېردا، له ئه مسالېشدا ٤ ئامپرى دیکه له گه ل دو دانه ی تر که به ره سمى نه هاتوه ته وه لای ئېمه، هه مو ئامپره کان که ژماره یان ٢٤ دانه یه له گه راجى شاره وانى دانرون، که له لایه ن لیژنه ی ئه منى شاره وانیه کانه وه ده ستى به سه را گېراوه .
ئه مه له کاتیکدا یه به پېښه رې به شى پۆلیسى شاره وانیه کان باس

له وه ده کات که پار سال ته نها (٧) ئامپرى هه لکه ندى بېر ده ستى به سه ردا گېراوه .
ئاکو عومه ر، به پېښه رې به شى پۆلیسى شاره وانیه کان وتى: «له ماوه ی پار سالدا له گه رمیان ته نها ٧ ئامپرى هه لکه ندى بېر ده ستى به سه ردا گېراوه، بۆ سى مانگى سه رته تى ئه مسالېش ٩ ئامپر بوه» .

٦. چاره نوی ئامپره ده ستبه سه ردا گېراوه کان

ئو ئامپره نه ی که ده ستى به سه ردا ده گېریت که به نایاسایې بېرې ئېرتوازی پېه لده که ندریت رون نیه چى لئ ده کړیت له لایه ن یه که ئیدارییه کانه وه .
ئاکو عومه ر، به پېښه رې به شى پۆلیسى شاره وانیه کان ده لیت: ئو ئامپره نه ی هه لکه ندى بېر که ده ستى به سه ردا ده گېریت نازانم چى لیده کړیت، چونکه له لای یه که ئیدارییه کان و دادگایه که یه کلای ئه کاته وه نازانم موزاید ده کړیت یان ئه بریته سلیمانى یان ده برېریته وه و به نرخی ئاسن ده فروشریت .
سه باره ت به وه ی ئو که سانه ی که ئامپره کان یان ده ستى به سه ردا ده گېریت ده ناسریته وه یاخود نا، به پېښه رې به شى پۆلیسى شاره وانیه کان ده لیت: ئو که سانه ی که ئو کاره ده که ن زۆرن و ناسراونه ته وه و دراونه ته دادگا، هیتشتا که یسه کان یه کلا

نه بوه ته وه .
به پېښه رې به شى پۆلیسى شاره وانیه کان ره تى کردوه باس له وه بکات که ئو ئامپره نه هی کین .
وتیشى: به نوسراو ئاراسته ی یه که ئیدارییه کانى ده که ین و کارى لای ئېمه نامینیت .
شه هاب ئه حمده، قایمقامى قه زای که لار ده لیت: «ئو ئامپره نه ی که ده ستى به سه را گېراوه هی هه لکه ندى بېر پېشتر ئه روشته سلیمانى، به لام ئیستا لیره ئه مینیته وه له گه راجى شاره وانیه، به شیکیان کیشیه ی یاسایان هیه، به نوسراویک هاوپیچ له گه ل نوسراوى پۆلیسى شاره وانیه کان ئاراسته ی داواکارى گشتى ده کړیت و ریکارى یاسایى بۆ ده گېریته بهر» .

به‌شی دوه‌م: دهرئه‌نجام و راسپارده‌کان

یه‌که‌م: دهرئه‌نجامه‌کان

۱. زیاده‌په‌ویی له زه‌ویه کشتوکالیه‌کان له سنوری گهرمیان له ئاستیکی زۆر به‌رزدايه، به‌را‌ده‌یه‌ک خودی ده‌زگا په‌یوه‌ندیداره‌کانیش قه‌باره‌که‌ی به‌ته‌واوی نازانن چهنده. ئەم گه‌وره‌بون و به‌رفراوان بونه وایکردوه که حکومت بگاته ئاستی ده‌سته‌پاچه‌بون له مامه‌له‌کردن و لێپێچینه‌وه و چاره‌سه‌رکردن دا.

۲. زیاده‌په‌ویییه‌کان جو‌راوجو‌رن، به‌لام به‌پله‌ی یه‌که‌م له یه‌ک جو‌ری بته‌یه‌وه په‌رت ئەبن، ئەویش دروستکردنی بینایه له زه‌ویه کشتوکالیه‌کان، که دواتر سه‌رده‌کێشیت بۆ لێدانی بیرى نایاسایی و هه‌روه‌ها دروستکردنی سیاج و پاشان بونیادنانی بینای دیکه‌ی نا کشتوکالی وه‌کو مه‌له‌وانگه و یاریگا. له‌گه‌ڵ به‌کارهێنانی ئەو زه‌ویانه هه‌ندیکجار بۆ پرۆژه‌ی بازرگانی و پیشه‌سازی، ئەمه سه‌رباری کرپن و فروشتن کردن به‌ زه‌ویه‌کانه‌وه که به‌شی زۆریان زه‌وی گرێبه‌ستی کشتوکالین و خاوه‌نه‌کانی تاپۆیان نییه.

۳. حکومت ئیجارات و لێپێچینه‌وه‌ی له‌باره‌ی پرسى زیاده‌په‌ویییه‌وه کردوه و ده‌کات، به‌لام ئەم لێپێچینه‌وه‌یه زیاده‌له‌خه‌وش و که‌موکورتی و پرسپاریکی له‌سه‌ره، به‌تایبه‌تی که زۆر به‌رفراوان نیه و نه‌بوه‌ته‌وه‌ی ریگری ته‌واو له‌ دیارده‌که، ئەمه‌ش هه‌ندیک بۆ که‌مه‌رخه‌میی ئەو ده‌زگایانه‌ی ده‌گێرینه‌وه، له‌به‌رامبه‌ریشدا حکومت بۆ سنورداریی توانا و کادیر و پالێشتیی ده‌گێرپێته‌وه.

۴. ئەو یاسا و رێنماییه به‌رکارانه‌ی که هه‌ن، ناواقیعی و پرکێشه‌ن، چونکه له‌ بری ئەوه‌ی بینه‌مايه‌ی چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌کان، به‌پێچه‌وانه‌وه کێشه‌کان ئالۆزتر ده‌که‌ن، ئەمه‌ش به‌پله‌ی یه‌که‌م ده‌گه‌رپێته‌وه بۆ ئەوه‌ی یاساکان زۆر گشتین و رۆلی ده‌زگا‌کانی به‌ وردی دیاری نه‌کردوه و هه‌روه‌ها تاییه‌تمه‌ندی ناوچه‌کانی ره‌چاو نه‌کردوه.

۵. حاله‌ته‌کانی واسته و چاوپۆشی و مه‌حسوبیه‌ت و ته‌نانه‌ت وه‌رگرتنی به‌رتیل له‌ زیاده‌په‌ویی بۆ سه‌ر زه‌ویه کشتوکالیه‌کان و ئاسانکاری له‌ دروستکردنی باخ و ورده‌کارییه‌کانی بونی هه‌یه، ئەگه‌رچی حکومت به‌ته‌واوی ئەمه‌ ره‌د ده‌کاته‌وه، به‌لام به‌رده‌وامبونی زیاده‌په‌ویه‌کان ئەم ئەگه‌رانه پشترپاست ده‌که‌نه‌وه.

۶. پرۆسه‌ی روبه‌په‌وه‌یه‌ی زیاده‌په‌ویی له‌نیوان چهنده ده‌زگایه‌کی حکومی دا دابه‌ش بوه، ئەمه‌ش وایکردوه هه‌ندیکجار ده‌زگا‌کان به‌ ته‌واوی نه‌چنه ژێر به‌رپرسیاریتی ئەره‌که‌کانه‌وه، ئەمه‌ش له‌لایه‌که‌وه بۆ خودی ده‌زگا‌کان ده‌گه‌رپێته‌وه، له‌لایه‌کی تریشه‌وه بۆ یاسا و رێنماییه کارپێکراوه‌کان.

حکومت لێپێچینه‌وه‌ی له‌باره‌ی پرسى زیاده‌په‌ویییه‌وه کردوه و ده‌کات، به‌لام ئەم لێپێچینه‌وه‌یه زیاده‌له‌خه‌وش و که‌موکورتی و پرسپاریکی له‌سه‌ره

۷. تییینی زۆر هه‌یه له‌ مامه‌له‌ی ده‌سه‌لاتی دادوه‌ریی له‌ که‌یسه‌کانی زیاده‌په‌ویی، به‌تایبه‌تی له‌ خاوه‌خواویی و دره‌نگ بریاردان له‌ که‌یسه‌کان له‌ دادگا‌کان.

۸. لێدانی بیرى نایاسایی یه‌کیکه له‌ کێشه و هه‌روه‌ها مه‌ترسیه‌کانیش که زۆر به‌ زه‌قی بونی هه‌یه، چونکه کار ده‌کاته سه‌ریه‌ده‌گی ئاوی ژێر زه‌وی ناوچه‌که که ناوچه‌که خۆی سالانه روبه‌په‌وه‌ی کێشه‌ی که‌مئایی ده‌پێته‌وه. له‌به‌رامبه‌ردا هه‌ولێکه‌کان بۆ ریگری له‌مه‌ زۆر سنوردار و ناکاران، چونکه ئەگه‌ر ریگریه‌کان به‌ قورسی هه‌بوايه‌ن ئەوا سه‌روی هه‌زار بیرى نایاسایی له‌ سنوره‌که‌دا نه‌ده‌بو.

۵. هانی داواکاری گشتی ددهین که جیدیتر له م پرسه بیته پیښه وه، هه روه ها ته سیقی پیووست له گَل دادگاگان بکړیت بۆ زو یه کلايیکړنده وهی که یسه کان و هه روه ها پیکهینانی دادگای تابه تمه ند به زیاده روه یی.

۹. حکومەت تەنسیق و ھاوکاری هەبێت لەگەڵ کۆمەڵی مەدەنی و رێکخراوەکان دا، چ لە بەدواداچونی سەرپێچی و زیادەرپۆییەکان، چ لە دۆزینەوەی رێگەچارە نوێ و گونجاو. هەروەک بەدواداچونەکانی میدیاش لەم رووه دەبێت بەهەند وەرگیرێت و کاربان لەسەر بکێت.

له باره ی (یه که ی چاودیری حکومتی خوجی گهرمیان) وه

یه که یه کی رۆژنامه وانی و به دوا داچونی تایبه تی رادیۆی دهنگه به پالپشتی سندوقی نیشتمانی بۆ دیموکراسی ئه مریکی (NED) سالی ۲۰۱۷ دامه زراوه، کاری چاودیری کردنی حکومتی خوجیی گهرمیان ئه نجام ده دات به مه بهستی په رهدان به کاره کانیان و هه روه ها بره ودان به پرۆسه ی چاودیری کردنی و شه فافیه ت و پته وکردنی په یوه ندیی نیوان هاوڵاتی و ده سه لات و دروستکردنی لیکتیگه یشتنیکی باشتتر بۆ په رهدانی زیاتر به خزمه تگوزاریه کان.

* ئامانجی یه که

۱. بره ودان به پرۆسه ی چاودیری کردنی وه کو بنه مایه کی گرنگ له پیاده کردنی حکومتی پیشکه وتو و دیموکراسی.
۲. دروستکردنی کۆدهنگی له گه ل ده زگا حکومیه کان به مه بهستی دروستکردنی فشار بۆ ئه نجامدانی پرۆژه ی خزمه تگوزاریی بۆ ده قهرکه.
۳. به دوا داچونکردن بۆ کیشه و گرفته کان و ده ستنیشانکردنیان و ئاراسته کردنی بۆ لایه نه فه رمیه کان، به مه بهستی چاره سه رکردنیان.
۴. دروستکردنی رایه له و پته وکردنی له نیوان هاوڵاتیان و حکومت دا، هه روه ها هیئانه ئارای لیکتیگه یشتنیکی باشتتر له نیوان هه ردولا له روی دا بینکردنی خزمه تگوزاریه کانه وه.

* ستافی یه که ی چاودیری حکومتی خوجی گهرمیان:

۱. ئه حمه د حه مید وه لی
۲. زریان محه مه د
۳. ریناس سالح

بۆ په یوه ندی

۰۷۷۰۲۳۰۳۶۷۶ - ۰۷۴۸۰۲۰۷۴۰۰

Radiodeng@yahoo.com

yakaychawderigarmyan@gmail.com

www.radiodeng.net